

Denna rapport är en sammanställning grundad på Utrikesdepartementets bedömningar. Rapporten gör inte anspråk på att ge en fullständig bild av läget för de mänskliga rättigheterna, demokrati och rättsstatens principer i landet. Information bör också sökas från andra källor.

Mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatens principer i Saudiarabien 2015–2016

I. SAMMANFATTNING

Situationen för de mänskliga rättigheterna i Saudiarabien är allvarlig och föremål för omfattande internationell kritik. Ett dussintal förespråkare av mänskliga rättigheter är dömda till långa fängelsestraff bland annat för brott mot vad som anses vara allmän moral, rykten som anses skada landet och kritik av kungafamiljen. Rätten till församlings- eller religionsfrihet är kraftigt begränsad. Politiska partier och fackföreningar är inte tillåtna och det finns inte någon strejkrätt. Bortsett från kvinnors deltagande i lokalvalen 2015 är utvecklingen för de civila och politiska rättigheterna alltjämt negativ.

Saudiarabien är en absolut monarki. Regeringen består av 27 män. Den nationella rådgivande församlingen består av 150 personer varav 30 kvinnor. Landets konstitution utgörs officiellt av Koranen och Sunnan (islamisk tradition). Sedan 1992 finns en skriven grundlag, Basic Law of Government, som reglerar hur landet ska styras och som stadgar vissa individuella rättigheter.

Rättssäkerheten brister och den i stora delar icke kodifierade lagstiftningen medför stor oförutsägbarhet eftersom varje enskild domares bedömning avgör utgången. Domarkåren har traditionellt ansetts vara religiöst och moraliskt konservativ. Domare utses och avsätts av kungen.

FN:s tortyrkommittés har mottagit många rapporter om att tortyr och annan "illa-behandling" i fängelser och häkten är vanligt förekommande. Kroppsstraff i form av piskrapp förekommer. Under 2016 avrättades minst

153 personer, jämfört med 158 personer år 2015. Saudiarabien dömer barn under 18 år till döden.

Omfattande diskriminering och juridiska restriktioner inskränker kvinnors rörelsefrihet, ställning inom familjerätten och i det politiska livet. Kvinnor står under manligt förmyndarskap, vilket begränsar deras möjligheter att röra sig fritt och självständigt forma sina liv.

Den arbetsrättsliga situationen för många gästarbetare är fortfarande bristfällig. Utländska kvinnor i den stora gruppen hushållsanställda är generellt sett den mest utsatta gruppen bland migrantarbetarna.

II. RÄTTSSYSTEMETS PRINCIPER

En princip för god samhällsstyrning

Maktutövningen i Saudiarabien baseras på Koranen och Sunnan, samt att Sharia-rätten är grunden för landets rättssystem. Det saudiska styrelseskicket, successionsordningen och grundläggande rättigheter regleras i lagen *The Basic Law of Governance* (1992).

Även rättssystemet, förutom arbets- och handelsrätten, vilar på den religiösa sharia-rättens grund. Rättsväsendets självständighet är inskriven i lag. Justitieministeriet utövar dock administrativ och finansiell kontroll över domstolarna och äger också indirekt inflytande över rättsutövningen.

Av tradition har det religiösa maktetablissemanget i landet haft inflytande över utnämningarna av ledningen för justitiedepartementet. Det högsta rättsliga rådet, vars medlemmar tillsätts av kungen, har rätt att utdela disciplinstraff och att avsätta domare. Brott inom den militära yrkeskåren hanteras av militärdomstolar, som står under direkt överinseende av försvarsministern. Även kungen övervakar deras beslut.

Det saudiska rättssystemet består av tre instanser, underrätter, appellationsdomstolar och högsta domstolen. Specialiserade domstolar finns för bland annat straffrättsliga, arbetsrättsliga, vissa civilrättsliga och kommersiella frågor. Det finns även en specialdomstol för vissa straffrättsliga frågor som prövar terrorismrelaterade fall.

Det så kallade högsta rättsliga rådet, som lyder under justitieministeriet, utövar tillsyn över domstolsväsendet. Rådet föreslår även tillsättningar av nya

domare, som kungen formellt utser. Kvinnor tillåts inte bli domare eller åklagare och domarkåren, som utbildas i sharia-lagstiftning, bedöms i allmänhet vara religiöst och moraliskt konservativ.

Domare är inte bundna av prejudikat utan kan fritt tolka sharia-rätten, vilket bland annat påverkar förutsägbarheten i rättstillämpningen, exempelvis i utmätningen av straff.

Myndighetsutövning gentemot enskilda är ofta långsam och präglad av omfattande byråkrati. Personliga kontakter medför att enskildas ärenden kan hanteras snabbare i kontakt med myndigheter.

Korruption förekommer i begränsad utsträckning men har tilltagit något på senare år. År 2016 rankades landet på plats 48 av 168 länder i Transparency Internationals index över uppfattad korruption, där länder rankas i en fallande skala från det minst korrupta till det mest korrupta. Motsvarande siffra 2012 var plats 21.

III. DEMOKRATI

De politiska rättigheterna och politiska institutionerna

Saudiarabien är en absolut monarki och kungen, som leder regeringens arbete, har beslutanderätt i alla lagstiftningsfrågor. Det finns ingen organiserad opposition och inga politiska partier. Den politiska makten har av tradition alltid utövats med hänsyn till det inflytelserika sunnimuslimska prästerskapets åsikter. Det högsta religiösa rådet, *Ulema*, utses av kungen och har en rådgivande funktion i religiösa frågor. Eftersom stor del av den saudiska lagstiftningen utgörs av *sharia* så är det religiösa rådets inflytande av tradition stort. Rådet kan även utfärda så kallade *fatwa* som är bindande uttolkningar av *sharia*-rätten.

Kung Salman bin Abdulaziz al Saud efterträdde sin halvbror Abdullah vid dennes död i januari 2015. Kronprins är kung Salmans brorson Mohammed bin Naif och vice-kronprins är kungens yngsta son, Mohammed bin Salman. Den verkställande makten ligger hos kungen och dennes kabinet, vanligen kallat ministerrådet. Detta består av 27 ministrar, inklusive kungen, kronprinsen, tillika inrikesminister och vice-kronprinsen, tillika försvarsminister. Samtliga ministrar är män. Mellan 2009 och 2015 var en kvinna vice-minister för utbildning.

Den nationella rådgivande församlingen (Majlis ash-Shoura, Shourarådet) består av 150 personer tillsatta av kungen för att representera olika delar av det saudiska samhället. 2011 beslutade dåvarande kung Abdullah att 30 av Shourarådets 150 ledamöter skulle vara kvinnor. Shourarådet har en rådgivande funktion i form av behörighet att föreslå ny lagstiftning eller ändringar i befintlig sådan.

Det finns inga val till den nationella politiska församlingen Shourarådet. Val till landets 284 lokala rådgivande församlingar (Majlis al Baladiah) har genomförts vid tre tillfällen, senast 2015. De lokala rådgivande församlingarna arbetar med bland annat lokala budgetfrågor, byggnormer och lokala samhällstjänster. Vid valet 2015 tilläts för första gången kvinnor att kandidera och att rösta. 21 kvinnor valdes in i elva olika församlingar runt om i landet. Av omkring 10 miljoner röstberättigade saudier hade cirka 1,5 miljon personer registrerat sig för att rösta. Det faktiska valdeltagandet bland dem som hade registrerat sig var cirka 47 procent.

Endast 133 000 av landets alla röstberättigade kvinnor registrerade sig, varav cirka 76 procent röstade.

Av tradition är det religiösa inflytandet stort. Det högsta religiösa rådet utgör en inflytelserik rådgivande församling. Rådet granskar regeringens och den rådgivande församlingens förslag och beslut ur ett religiöst perspektiv. Rådet kan också publicera en fatwa, ett juridiskt utlåtande baserat på sharia.

Det civila samhällets utrymme

Försvare av mänskliga rättigheter och organisationer som bedöms ifrågasätta statsskicket eller påverka den nationella enigheten accepteras inte. Sedan 2011 kan noteras en ökande trend avseende fängslanden av försvarare av mänskliga rättigheter.

Den 30 november 2015 antogs en lag om civilsamhällesorganisationer och stiftelser i Saudiarabien, den första i sitt slag. Lagen innehåller kriterier för registrering och licensiering, och föreskriver sakområden inom vilka det är möjligt att registrera en organisation eller stiftelse. Kriterierna möjliggör för ministeriet för arbets- och sociala frågor att närgående kontrollera organisationer eller stiftelsers förehavanden, exempelvis genom närvaro på möten. Lagen föreskriver att endast saudiska medborgare kan starta en civilsamhällesorganisation, och att finansieringen endast får komma från

Saudiarabien. Utländska organisationer får inte starta lokala organisationer i Saudiarabien. Lagen möjliggör inte för MR-organisationer att verka oberoende.

Det finns flera privata stiftelser som agerar för specifika ändamål. Exempelvis har King Khalid Foundation fått stor uppmärksamhet för sin kampanj om våld mot kvinnor som delvis genomfördes i media, delvis på sociala medier. Sociala medier har även inneburit ett nytt sätt att skapa engagemang och samhörighet kring specifika frågor, inte minst kvinnors situation. Under hösten 2016 genomfördes med hjälp av sociala medier en namninsamling, som genererade omkring 15 000 underskrifter, för att avskaffa det manliga förmyndarskapet.

En organisations stadga måste vara förenlig med sharialagarna och får inte stå i strid med vad som uppfattas som den allmänna moralen eller motsäga den nationella enigheten. Ministeriet för arbets- och sociala frågor har befogenhet att suspendera eller upplösa organisationer vid grova överträdelser av föreskrifterna i lagen. Det är inte troligt att MR-försvare som av regeringen bedöms vara i opposition skulle få sin ansökan om registrering av en organisation godkänd.

År 2013 upplöstes nätverket ACPRA (*Saudi Civil and Political Rights Association*) och mellan 2011 och 2016 har tio av nätverkets 11 grundare döms till fängelsestraff.

I februari 2014 antogs en anti-terrorismlagstiftning vars definition av terrorism är vag. Bland annat innefattas gärningar som direkt eller indirekt stör den allmänna ordningen, säkerheten eller hotar den nationella enigheten. Flera MR-aktivister har dömts enligt denna anti-terrorismlag. Bland annat dömdes advokaten Waleed abu Al-Khair till 15 års fängelse i juli 2014 av specialdomstolen för vissa straffrättsliga mål på grund av hans MR-relaterade arbete som bedömdes strida mot anti-terrorismlagen. Dessförinnan hade han dömts till tre månaders fängelse av en vanlig domstol för samma gärningar.

FN:s arbetsgrupp för godtyckliga frihetsberövanden (*Working Group on Arbitrary Detentions*) utfärdade ett skriftligt yttrande i oktober 2015 och begärde att nio stycken fängslade MR-försvare i Saudiarabien skulle släppas omedelbart, bland dem Raif Badawi, Waleed abu Al-Khair och ett par av medlemmarna i ACPRA. I november 2016 uttalade arbetsgruppen samma krav igen, då ingen av de nio har släppts.

IV. MEDBORGERLIGA OCH POLITISKA RÄTTIGHETER

Respekt för rätten till liv, kroppslig integritet och förbud mot tortyr

Saudisk lagstiftning förbjuder tortyr och kränkande behandling men medger kroppsstraff som stympning och spöstraff. Den saudiska processlagstiftningen tillåter dock bevis som framkommit under tvång. FN:s tortyrkommitté skriver i sin senaste rapport om Saudiarabien från maj 2016 att man hade mottagit många rapporter om att tortyr i fängelser och häkten var vanligt förekommande. Det framgår inte vilken form av tortyr som avses. Vissa MR-aktivister har vittnat om att de har utsatts för fysiska övergrepp i samband med bland annat förhör. Andra har vittnat om psykologiska övergrepp så som sömnförvägran. I tortyrkommitténs rapport framförs även kritik mot att domare i specialdomstolen för särskilda brottsmål vid upprepade tillfällen underlåtit att beakta påståenden om att tortyr eller kränkande behandling förekommit under förhör med misstänkta.

Användning av spöstraff förekommer. Sharia-rätten föreskriver även kroppsstraff i form av stympning av exempelvis händer och fötter. Utdömandet av sådana straff förekommer i begränsad utsträckning.

Dödsstraff

Saudiarabien tillämpar dödsstraff. I enlighet med landets sharia-lagstiftning bestraffas bland annat mord, våldtäkt och narkotikarelaterade brott med döden. Dödsstraff tillämpas även för vissa terrorismrelaterade brott. Offentliga avrättningar förekommer. Halshuggning är den vanligaste formen av avrättningsmetod.

Under 2016 avrättades minst 153 personer, vilket var en liten minskning från 2015 då 158 personer avrättades. Enligt Amnesty International avrättades under perioden 2011-2014 i genomsnitt 82 personer om året. Den 2 januari 2016 avrättades 47 personer. Av de 47 var 43 sunnitiska våldsbejakande extremister dömda för inblandning i terroristdåd som genomfördes i Saudiarabien 2003-2007. Den uppmärksammade shia-muslimska predikanten Nimr al Nimr, dömd för olika gärningar i samband med protesterna i den Östra provinsen under 2011 och 2012, var en av de som avrättades.

Saudiarabien dömer personer till döden för gärningar som har begåtts innan den dömde fyllt 18 år. Det finns ingen fastslagen myndighetsålder i straffrättsligt hänseende. Enligt den saudiska uttolkningen av *sharia*-rätten

prövas en underårig så som en vuxen, om domstolen anser att personen i fråga är tillräckligt mogen. Fyra av de 47 personer som avrättades 2 januari 2016 var minderåriga vid tidpunkten för genomförandet av de gärningar de var dömda för. Kungen har möjlighet att benåda dödsdömda, utom när den åtalade har dömts för mord. Kungen kan då istället uppmana till medling mellan de inblandade familjerna, som enligt sharia-rätten förfogar över straffet.

Någon offentlig debatt om dödsstraffets vara eller icke-vara förekommer inte. Straffet betraktas som ett av gud instiftat straff, enligt den i Saudiarabiens gällande uttolkning av sharia-rätten.

Rätten till frihet och personlig säkerhet

Enligt Amnesty International förekommer godtyckliga frihetsberövanden och fängslanden utan att åtal väcks. Exempel finns på att MR-försvare belagts med reseförbud.

Kvinnors rörelsefrihet och rätt till frihet från våld är starkt begränsad på grund av uttolkningen av *sharia*-lagstiftningen.

Saudisk lagstiftning medger fängslanden i upp till sex månader utan att åtal väcks, vilket kritiseras i FN:s tortyrkommittés rapport från maj 2016. Särskild kritik har väckts av FN och Amnesty International för godtyckliga frihetsberövanden utförda av säkerhetstjänsten. Enligt uppgifter från FN förekommer att arresterade inte skyndsamt får reda på anledningen till sitt frihetsberövande och inte heller får hjälp med tolkning eller översättning. Arresterade kan vägras kontakt med anhöriga i upp till 60 dagar. Om åtal väcks enligt anti-terroristlagstiftningen är tidsfristen 90 dagar.

Rättssäkerhet

Saudiarabien har ingen skriven allomfattande strafflag, och rättsprocessen präglas av domarens centrala roll som uttolkare av sharia-rätten såväl som av rättsprocessen i enskilda rättsfall. Detta kan leda till en icke-konform rättstillämpning, exempelvis avseende utdömandet av straffsätser. I straffrättsliga mål av allvarigare slag, bland annat då den misstänkta riskerar kropps- eller dödsstraff, är högsta domstolens granskning obligatorisk.

Den saudiska processlagstiftningen medger rätten till en offentlig försvarare, men preciserar inte inom vilken tid ett sådant förordnande måste ske.

Advokater måste ha tillstånd för att få besöka sin klient i arresten eller häktet och lagstiftningen medger inte rätten till konfidentiella samtal mellan advokat och klient. Rapporter förekommer om att bland annat MR-försvare har nekats rätten till advokat. Lagstiftningen innehåller ingen regel om att åtalade ska anses oskyldiga tills att motsatsen är bevisad.

FN och internationella MR-organisationer har ifrågasatt oberoendet och opartiskheten för den specialdomstol för vissa straffrättsliga mål som prövar terrorismrelaterade fall. Flertalet MR-aktivister vars åtal har prövats i domstolen har fått långa fängelsestraff. Flera har nekats juridiska ombud och enligt FN:s tortyrkommitté har domare vid flera tillfällen underlåtit att reagera på de anklagades rapporter om tortyr eller kränkande behandling i häkten. Sedan 2014 tillåts i princip diplomater att närvara vid rättegångar i specialdomstolen men i praktiken har tillträde i flera fall har försvärats av administrativa hinder som att det saknas kvinnliga säkerhetsvakter som kan kontrollera kvinnliga diplomater vid inpasseringen till domstolen

Straffrihet

Utländska medborgare, särskilt de många migrantarbetarna, har ofta svårare än saudiska medborgare att försvara sig inför domstol. Den saudiska tillämpningen av sharia ger ibland mildare straff för brott som begås mot icke-muslimer.

Möjligheten för kvinnor att anmäla övergrepp, särskilt i fråga om sina egna förmyndare, begränsas av polisens ovilja att acceptera en anmälan av en kvinna när inte hennes manlige förmyndares är närvarande eller givit sitt godkännande. Därtill möter kvinnor svårigheter att leva ensamma utan sin förmyndares tillstånd sedan de anmält denne för övergrepp.

Definitionen av övergrepp i 2013 års lag om förbud mot övergrepp är vag och förutsätter att övergreppet begås utanför ramarna för det manliga förmyndarskapet. Insatta i frågan menar att genomförandet av lagen brister, men enligt Human Rights Watch har lagens tillkomst generellt sett ändå ökat medvetenheten hos domare om problematiken med våld i hemmet. Våldtäkt inom äktenskapet förbjuds inte explicit i lagen. Enligt Human Rights Watch förekommer det att kvinnor som anmäler övergrepp eller våldtäkter själva blir anmälda och riskerar åtal för exempelvis sedlighetsbrott.

Enligt lagen om förbud mot övergrepp från 2013 ska myndigheterna verka för att en kvinna som har anmält ett övergrepp återförenas med sin familj. Skyddade boenden finns i viss utsträckning, men erbjuder begränsat skydd eftersom boendena har skyldighet att om möjligt verka för återförenande med offrets förmyndare. Det förekommer att kvinnor inte får lämna skyddade boenden utan sin förmyndares tillstånd.

Både under den förra kungen Abdullah och under den nuvarande kung Salman har åtgärder vidtagits för att visa att kungafamiljen inte står över lagen. I oktober 2016 avrättades en saudisk prins som var dömd för mord. I november dömdes en annan prins till piskrapp och fängelse i allmän domstol. Tidigare har inte medlemmar av kungafamiljen dömts i vanliga domstolar.

Yttrande-, press- och informationsfrihet, inklusive på internet

Pressfriheten i Saudiarabien är starkt begränsad och det råder en utbredd självcensur. Kultur- och informationsministeriet utövar inflytande över tidningsredaktionerna och styrningen av skriven media har ökat under de senaste åren.

Samhällskritiska diskussioner om olika brister i samhället, exempelvis korruption, förekommer både i skriven media och på TV. Kritik mot ministrar eller ministerier är vanligt förekommande. Samhällskritik tolereras så länge den inte utmanar det politiska systemet, religionen, kungafamiljen eller handlar om situationen för den shiamuslimska minoriteten.

Sociala medier, framförallt Twitter, spelar stor roll för informationsinhämtning, samhällsdebatt och framförande av kritiska åsikter. På Twitter och andra sociala medier accepteras ett större mått av fri diskussion kring aktuella samhällsproblem, dock även där inom de begränsande ramar som gäller för tryckt media och TV. Kvinnors tillgång till och användning av sociala medier skiljer sig inte från mäns. Internet är censurerat och sidor med material som anses vara politiskt kontroversiellt eller stötande, exempelvis organiserat hasardspel och pornografi, är blockerade. De populära kommunikationstjänsterna FaceTime och Skype är blockerade och det är inte möjligt att använda andra videokommunikationstjänster såsom Viber eller Whatsapps videochat.

Myndigheterna övervakar sociala medier och både MR-aktivister och journalister har straffats för exempelvis kommentarer på Twitter. I mars 2016 dömdes den saudiska journalisten Alaa Brinji till fem års fängelse, 8 års reseförbud och böter för en rad meddelanden på Twitter. Han dömdes enligt anti-terrorislagen för förolämpande uttalanden mot kungahuset, anklagelser om mord på demonstranter mot medlemmar i säkerhetsstyrkorna och uppmaning till våld.

Den internationellt uppmärksammade bloggaren Raif Badawi dömdes 2013 till sju års fängelse och 600 piskrapp för att ha förolämpat islam. 2014 ändrades hans straff i nästa domstolsinstans till tio års fängelse och 1 000 piskrapp, som skulle utdelas vid 20 tillfällen. Hittills har piskrapp utdelats vid ett tillfälle, i januari 2015.

Saudiarabien ligger på plats 165 av 180 på Reportrar utan Gränsers pressfrihetsindex (2016).

Mötes- och föreningsfrihet

Mötes- och föreningsfriheten är starkt inskränkt. Demonstrationer tillåts inte. De offentliga möten som hålls är nästan uteslutande könssegregerade. Större sammankomster av manifestationsliknande slag förekommer exempelvis på universitet. I mars 2016 samlades drygt 10 000 kvinnor på ett universitet i Riyadh och bildade världens dittills största rosa-bandetsymbol till stöd för arbetet mot bröstcancer. För att anordna offentliga möten krävs tillstånd från lokala myndigheter. Politiska partier är inte tillåtna, inte heller fackföreningar eller någon form av oppositionsgrupper. Vissa nätverk, exempelvis för organisering av kvinnliga kandidater till lokalvalen i december 2015, tillåts.

Den nya lagen för registrering av organisationer möjliggör viss föreningsverksamhet inom lagens snäva gränser.

Religions- och övertygelsefrihet

Saudisk lagstiftning föreskriver inte religions- eller övertygelsefrihet. Formellt tillåts endast islam, vilket i praktiken innebär att den hanbaliska uttolkningen av sunnislam, i väst oftast kallad ”wahabitisk”, dominerar. Endast män är imamer och religiöst lärda. Den shiamuslimska minoriteten i Saudiarabien är starkt koncentrerad till delar av Östra provinsen vid Persiska viken (tolvimamsshüter), till sydvästra Saudiarabien (ismaeliter) och i

gränsområdena mot Jemen (zayidier). I Östra provinsen kan den shiitiska minoriteten, som utgör 10-15 procent av landets befolkning, utöva sin religion öppet, om än med myndigheternas godtyckliga medgivande, vilket skapar osäkerhet.

Privata religiösa sammankomster med andra trosinriktningar tolereras generellt, men frihetsberövanden av personer som deltar i sådana sammankomster förekommer. Offentliga religiösa symboler som har sitt ursprung i andra religioner accepteras inte. Att försöka sprida en annan religion än islam är ett allvarligt brott. Att konvertera från islam är formellt belagt med dödsstraff, men omvandling av straffet har förekommit.

V. EKONOMISKA, SOCIALA OCH KULTURELLA RÄTTIGHETER

Rätten till arbete, rättvisa arbetsvillkor och relaterade frågor

Saudiarabien har ratificerat följande sex av ILO:s centrala konventioner: konventionerna om förbud mot tvångsarbete (nr 29 och 105), konventionerna om förbud mot barnarbete (nr 138 och 182) och konventionerna om icke-diskriminering i arbetslivet (konventionerna nr 100 och 111). Konventionerna om föreningsfrihet och förhandlingsrätt (konventionerna nr 87 och 98) har inte ratificerats.

Saudiarabien är Mellanösterns största ekonomi och landets ekonomiska styrka har vuxit under det senaste decenniet. Intäkter från oljebaserade produkter stod för omkring 75 procent av statens inkomster under 2015. Det låga oljepriset, det ensidiga beroendet av oljan samt en stor, ung och växande befolkning medför utmaningar för den saudiska arbetsmarknaden. 2015 uppmättes arbetslösheten till 11,5 procent enligt saudiska ekonomiska bedömare. Enligt vissa internationella bedömare var ungdomsarbetslösheten i Saudiarabien 33,5 procent 2015.

Det finns olika uppgifter om det totala antalet utländska medborgare i Saudiarabien. Den saudiska statistikbyrån uppskattar antalet utländska medborgare till cirka 11,6 miljoner. Enligt Världsbanken är 14 miljoner av de cirka 31,8 miljoner bosatta i Saudiarabien utländska medborgare. Detta gör Saudiarabien till världens näst största mottagarland av immigranter. De största utländska grupperna utgörs enligt Världsbanken av cirka 2 miljoner indier, 1,5 miljon pakistanier, 1,5 miljoner bangladeshier, 1,5 indoneser och

1,3 miljoner egyptier. En allmän uppskattning är att det finns omkring 2 miljoner jemeniter i landet.

Av de cirka 12 miljoner människor som arbetar är ungefär 42 procent saudiska medborgare. 90 procent av alla anställda i offentlig sektor utgörs av saudiska medborgare, medan motsvarande siffra i privat sektor är omkring 20 procent.

Under våren 2016 presenterades ett omfattande reformprogram för att möta landets ekonomiska utmaningar, och minska beroendet av olja och ställa om till en kunskapsbaserad ekonomi genom att satsa på bland annat utbildning, forskning och innovation.

Kvinnor återfinns i olika utsträckning i flera yrkesgrupper och på alla nivåer men utgör dock fortfarande en liten del av den totala arbetskraften. Enligt landets egen statistik förvärvsarbetade drygt 17 procent av alla saudiska kvinnor år 2015 och 23 procent av alla kvinnor i åldrarna 20-29.

Den saudiska arbetslagstiftningen har genomgått större omarbetningar under senare år. Migrantarbetares rättigheter har behandlats och upprätthållits i flera domstolsfall. Privata arbetsgivare är skyldiga att registrera sig i ett system för övervakning av löneutbetalningar för att möjliggöra beivrande av arbetsgivare som försenar eller ställer in löneutbetalningar. Det finns brister i tillämpningen av lagstiftningen.

Utländska medborgare måste ha en saudisk sponsor för att kunna arbeta i Saudiarabien (det s.k. *Kafala*-systemet). Sponsorn är formellt den utländska arbetstagarens arbetsgivare och bekostar och har kontroll över bland annat arbetstagarens visering. Arbetstagaren kan inte resa ut ur landet utan sponsorns medgivande. *Kafala*-systemet har kritiserats internationellt av bland annat FN och ILO eftersom det lämnar arbetstagaren i en stark beroendeställning till sponsorn och ger litet utrymme för arbetstagaren att påverka exempelvis försenade eller inställda löneutbetalningar, krav på utökade arbetstider eller andra arbetsuppgifter än vad som har avtalats. Ett vanligt förekommande problem är att sponsorer konfiskerar arbetstagares pass, vilket strider mot saudisk lagstiftning. Vidare förekommer att sponsorer i strid med lagen tvingar arbetstagare att betala avgifter med viss regelbundenhet för att inte sponsorn ska säga upp deras uppehållstillstånd.

Hushållsanställda eller arbetstagare med en visering kortare än två månader omfattas inte av den saudiska arbetsrättslagen. Just hushållsanställda, som huvudsakligen är kvinnor från asiatiska länder såsom Sri Lanka, Filippinerna, Indonesien, samt även från Östafrika är den mest utsatta gruppen bland de utländska arbetstagarna. Hushållsanställda har små reella möjligheter att protestera mot överträdelser av arbetstidsbegränsningar, begränsad rörelsefrihet och försenade eller inställda löneutbetalningar eftersom de befinner sig i en sådan beroendeställning i förhållande till sin sponsor, även avseende möjligheten att lämna bostaden.

Rapporter om fysiska och sexuella övergrepp på hushållsanställda är inte ovanliga. Ett särskilt problem är bristen på offentliga härbärgen för hushållsanställda som flyr från sin arbetsgivare. Dessa återförs om de hittas av myndigheterna till sin arbetsgivare.

Rätten till bästa uppnåeliga hälsa

Tillgången till grundläggande hälsovård bedöms generellt vara god. Hälso- och sjukvård tillhandahålls av såväl offentlig sektor som privata aktörer. Hälsoministeriet är den största offentliga aktören. Över tio procent av den totala statliga budgeten allokteras årligen till hälsosektorn. Samtliga medborgare har rätt till gratis sjukvård och regelbundna hälsokontroller. Gratis sjukvård erbjuds även de miljontals pilgrimer som årligen vallfärdar till Mecka och Medina.

Medellivslängden för män är 73 år och för kvinnor 76 år. Mödradödligheten är 12 per 100 000 födslar. Spädbarnsdödligheten är 13 per 1000 födslar. Abort är förbjuden utom i de fall då det finns en konstaterad risk för att födelsen skulle vara livshotande eller leda till allvarliga fysiska eller psykiska men för kvinnan. Samtycke krävs från kvinnans manliga förmyndare. Våldtäkt är inte ett lagligt skäl för abort. Preventivmedel finns tillgängliga för både män och kvinnor på apotek.

Enligt WHO (2016) är Saudiarabiens huvudstad Riyadh och industristaden Jubail två av världens tio mest förorenade städer, mätt i andelen skadliga partiklar i luften.

Rätten till utbildning

Grundutbildning i Saudiarabien är kostnadsfri för barn från 6 år upp till 15 års ålder för både pojkar och flickor. Formellt finns det ingen lagstadgad

skolplikt, men barns rätt till skolgång, inklusive i mindre urbana områden, har länge varit en medveten satsning. Läs- och skrivkunnigheten är god. 99 procent av befolkningen mellan 15 och 24 år behärskar det arabiska språket i skrift.

Skolorna är könssegregerade, men pojkar och flickor följer samma läroplan och tar samma examen. 2014 var andelen inskrivna på låg- och mellanstadienivå 98 procent för pojkar och 95 procent för flickor. UNESCO beskriver framstegen de senaste femton åren vad gäller att minska skillnaderna mellan flickor och pojkars tillgång till utbildning som stora. Sedan 2013 har schemalagd gymnastikundervisning varit tillåtet för flickor i privatskolor. Inför läsåret 2016/2017 infördes viss fysisk aktivitet i schemat även på de allmänna skolorna.

Fler kvinnor än män studerar vidare efter grundskolan på universitet eller högskola. Den högre andelen kvinnor med universitets- eller högskoleexamen återspeglas dock inte på arbetsmarknaden.

Rätten till en tillfredsställande levnadsstandard

Saudi Arabiens stora oljetillgångar ger landet en relativt hög BNP per capita (25 163 USD 2014). Välståndet är dock ojämnt fördelat och det finns stora inkomstskillnader, men det saknas officiell data över inkomstskillnaderna. Familj och stamtillhörighet har traditionellt spelat stor roll för levnadsstandarden. I toppen av den socioekonomiska skalan återfinns kungafamiljen och handelsfamiljer som ofta levt i stort välstånd i flera generationer.

Inom den stora gruppen utländska arbetstagare befinner sig framförallt medborgare från asiatiska länder i botten på den socioekonomiska skalan. De försörjer sig ofta inom byggsektorn, som hembiträden, chaufförer eller i servicenäringen. Arbetskraftinvandrare från arabiska länder som exempelvis Egypten eller Jordanien utgör en medelklass bland de utländska arbetstagarna. Den begränsade saudiska medelklassen utgörs till stor del av de många statsanställda.

Saudi Arabien placerades på plats 39 av 188 länder i UNDP:s index över mänsklig utveckling (HDI) för 2015.

VI. RÄTTEN ATT INTE UTSÄTTAS FÖR DISKRIMINERING

Kvinnors åtnjutande av mänskliga rättigheter

Det existerar en omfattande rättsligt sanktionerad och socialt institutionaliserad diskriminering av kvinnor i Saudiarabien. Landet har ratificerat konventionen om att avskaffa alla former av diskriminering mot kvinnor, Convention on the Elimination of all Forms of Discrimination Against Women (CEDAW), men med en bred reservation för fortsatt tillämplighet av landets *sharia*-lagstiftning. Principen om lika rättigheter oavsett kön är inte giltig enligt den i Saudiarabien gällande uttolkningen av sharia-rätten – särskilt inte inom familjerätten.

Enligt saudisk sharialag måste kvinnor ha en manlig förmyndare vilket allvarligt inskränker den rättsliga handlingsförmågan och kvinnors möjlighet att röra sig och delta i samhällslivet.

Under de senaste tio åren har många lagändringar genomförts som minskar förmyndarskapets omfattning, exempelvis avseende kvinnors möjligheter att resa inom landet och arbeta utan sin förmyndares tillstånd, men fortfarande kvarstår stora hinder mot formellt självbestämmande för kvinnor. Det går däremot att skönja en långsam men tydlig urholkning av vad förmyndarskapet formellt omfattar genom exempelvis lagändringar som gör det lättare för kvinnor att arbeta. Lagändringar som syftar till att förbättra situationen för frångilda kvinnor och göra det lättare för kvinnor att arbeta vittnar om en gradvis begränsning, om än långsam, av förmyndarskapets formella omfattning. Könsstereotypa föreställningar och religiösa uttolkningar begränsar kvinnors rörelsefrihet och formella självbestämmande utöver vad saudisk lagstiftning föreskriver. Kvinnors situation diskuteras numera näst intill dagligen i saudisk media. Frågan om förmyndarskapets avskaffande diskuteras i viss utsträckning i media och har bland annat genererat stora upprop på sociala medier.

Kvinnor får inte utan sin förmyndares godkännande ansöka om ett pass eller resa utomlands. Giftna kvinnor får heller inte ansöka om ett så kallat familjekort, vilket behövs för att agera mot myndigheter för underårigas räkning. Sedan 2013 kan kvinnor ansöka om ett nationellt ID-kort, men för legitimering i samband med ansökan krävs ett familjekort. En kvinnas förmyndare har rätt att besluta om hennes giftemål och en gift kvinna kan

inte skilja sig utan sin makes godkännande, eller sedan hennes begäran godkänts i domstol.

Sedan 2014 behövs inte förmyndarens tillstånd för att kvinnor ska få framföra klagomål i domstol, men det förekommer fortfarande att domare kräver detta. Kvinnliga vittnesmål är i vissa fall hälften så mycket värda som mäns och kvinnors arvsrätt är hälften mot mäns. Enligt Human Rights Watch förekommer att kvinnor har problem att på egen hand få tillträde till domstolar, trots att det rättsliga rådet har föreskrivit att kvinnor mot uppvisande av sitt ID-kort ska kunna få tillträde till domstolar på egen hand.

Kvinnor har rätt att resa inom Saudiarabien utan sin förmyndares tillstånd. Det förekommer att domare, efter ansökan av en man, beordrar en kvinna att lyda sin förmyndares instruktioner, även om dessa medför att hon exempelvis inte kan resa inom landet. Kvinnor får inte lämna exempelvis fängelser efter avtjänat straff utan sin förmyndares tillstånd.

Den fysiska separationen mellan män och kvinnor upprätthålls i alla offentliga miljöer med ett visst mått av tillsynes könsmässig tillämpning. Restauranger och caféer har skilda sektioner för män respektive för kvinnor och familjer. Mataffärerna är gemensamma men vissa mindre kösystem i affärerna är ibland åtskilda.

Våren 2016 beslutades om inskränkningar av sedlighetspolisens ("mutawaa") befogenheter. Beslutet innebar att sedlighetspolisen numera inte har rätt att arresteras personer misstänkta för brott mot sedlighetslagarna, vilket har haft viss positiv påverkan på kvinnors rörelsefrihet i Riyadh.

Problemet med våld och andra övergrepp mot kvinnor har fått ökad uppmärksamhet i Saudiarabien. Enligt det saudiska arbets- och socialministeriet konstaterades 8 016 fall av fysiska och psykologiska övergrepp mot kvinnor under perioden oktober 2014- oktober 2015. Organisationen *National Family Safety Program*, som arbetar med forskning och förebyggande arbete mot våld i hemmet har i sina studier visat att sannolikheten för en kvinna i Riyadh att uppleva fysiska övergrepp under sin livstid är 20 procent och att 25 procent av alla kvinnor i Riyadh upplever någon form av övergrepp i sin vardag, vanligtvis i form av inskränkningar av möjligheten att röra sig utanför hemmet.

Under de senaste 10 åren har kvinnors ställning i Saudiarabien förbättrats något, framförallt på vissa delar av arbetsmarknaden. Vissa yrken är fortsatt förbjudna för kvinnor, till exempel domar- och åklagarbanorna, medan kvinnor annars tillåts arbeta inom nästan alla andra sektorer under förutsättning att arbetsplatsen är segregerad.

Sedan 2004 får kvinnor registrera och driva företag. Sedan 2011 tillåts kvinnor arbeta som butiksbiträden i affärer där även män handlar. De första kvinnliga juristerna examinerades 2008. 2013 erhöll den första kvinnan advokatlicens och i dag finns omkring 100 licensierade kvinnliga advokater.

Barnets rättigheter

Alla barn i Saudiarabien har rätt till kostnadsfri skolgång och sjukvård. Det förekommer uppgifter enligt FN:s kommitté för barnets rättigheter om begränsningar för barn till bland annat fäder utan saudiskt medborgarskap, migrantarbetare och shiamuslimer att gå i skolan.

Det saudiska medborgarskapet ärvs på faderns sida. Barn till saudiska mödrar anses vara saudiska medborgare endast om fadern är saudier och föräldrarna är gifta. Pojkar med en saudisk mamma och en icke-saudisk pappa kan ansöka om medborgarskap vid 18 års ålder. Döttrar med en saudisk mamma och en icke-saudisk mor kan endast förvärva medborgarskap om hon själv gifter sig med en saudier.

Avsaknaden av en fastslagen myndighetsålder medför att domare godkänner äktenskap för flickor under 18 år. Enligt FN:s kommitté för barnets rättigheter är äktenskap där flickan är i pubertetsålder vanligt förekommande. Vid UPR-granskningen 2013 accepterade Saudiarabien inte en rekommendation om att fastslå 18 år som en minimiålder för äktenskap.

Avsaknaden av myndighetsålder leder även till att barn straffas för gärningar begångna innan 18 års ålder.

Organisationen *National Family Safety Program* driver sedan 2011 en stödtelefon dit barn som utsätts för övergrepp kan vända sig. Under 2015 mottogs 272 088 samtal.

Saudiarabien har fått internationell kritik, bland annat från FN, för att man dömer minderåriga till döden och för brister de rättsprocesser som lett till en dödsdom. För närvarande är nio personer dömda till döden för gärningar

begångna innan de var 18 år, enligt en MR-organisation som bevakar Saudiarabien. Enligt FN:s barnrättskommitté används tortyrliknande metoder regelbundet för att framtvunga erkännanden av minderåriga. Minderåriga kan dömas till livstidsfängelse och kan hållas i isoleringscell.

Saudiarabien är ett transit- och destinationsland för människohandel. Främst avser människohandeln arbetskraft, men även prostitution av barn förekommer. Enligt FN:s barnrättskommitté finns flera tusen gatubarn i Saudiarabien. Många av dem, både pojkar och flickor, ska enligt uppgift vara offer för människohandel.

Rättigheter för personer som tillhör nationella, etniska, språkliga och religiösa minoriteter samt urfolk

Det finns inga särskilda lagar mot diskriminering, och inte heller några mekanismer för att motverka eller föra statistik över diskriminering.

Shiamuslimer i Saudiarabien möter ofta diskriminering i bland annat arbetslivet och utbildningsväsendet. Diskriminering förekommer även i socioekonomiskt och rättsligt hänseende. Shiamuslimer tillåts inte arbeta i säkerhetssektorn. De är dock proportionerligt sett överrepresenterade bland stipendiaterna i det stora stipendieprogrammet för utlandsstudier, *King Salman Scholarship Program*.

I Östra provinsen, där en majoritet av landets shiamuslimer bor, har protester mot regeringen pågått sedan 2011. Under 2011 och 2012 ägde protesterna rum i mer omfattande skala. Sedan dess förekommer det konfrontationer mellan vissa i antal begränsade grupper av lokalbefolkningen och polisen och säkerhetsstyrkorna. Den 2 juni 2016 dömdes 14 personer till döden för gärningar begångna i samband med de våldsamma protesterna i Qatif. Sammanlagt har nu minst 28 personer, dömts till döden för gärningar begångna i samband med dessa protester.

Diskriminering på grund av sexuell läggning eller könsidentitet

Homosexuella handlingar är förbjudna och straffbelagda. Upprepade homosexuella handlingar kan straffas med döden under förutsättning att det finns fyra vittnen till handlingarna i fråga. Frågan om homosexualitet är starkt tabubelagd i det offentliga Saudiarabien och det existerar inga organisationer som slår vakt om HBTQ-personers rättigheter. 2014 dömdes

en man till tre års fängelse och 450 piskrapp för att ha träffat andra män med hjälp av *Twitter*.

Flyktingars och migranternas rättigheter

Saudiarabien har inte anslutit sig till FN:s flyktingkonvention. Det finns ingen skriven lag som reglerar flyktingmottagande eller asylrätt. Det finns inget organiserat flyktingmottagande.

Saudiarabien är ett stort mottagarland för personer som har flytt sina hemländer. Det finns bland annat uppskattningsvis mellan 300 000- 400 000 palestinier och mellan 250 000-500 000 rohingya i landet.

Det förekommer olika uppgifter om hur många syrier som beräknas ha kommit till Saudiarabien sedan konflikten i Syrien bröt ut 2011, men en vanlig uppskattning är mellan 200 000 och 300 000 personer. Enligt ett kungligt dekret har syrierna rätt att studera och arbeta. Totalt finns det uppskattningsvis omkring 800 000 syrier i landet, men siffran går inte att bekräfta.

Jemenitiska medborgare har sedan länge sökt sig till Saudiarabien och saudiska myndigheter har i stor utsträckning sett mellan fingrarna gällande de individer som lever illegalt i landet, även om återföranden har förekommit. Jemenitiska barn har rätt att gå i skolan. Genom ett beslut i maj 2015 har omkring 450 000 jemeniter som tills dess befunnit sig illegalt i Saudiarabien fått uppehållstillstånd. Totalt beräknas det finnas omkring 2 miljoner jemeniter i Saudiarabien, men siffran har inte bekräftats.

Rättigheter för personer med funktionsnedsättning

Det finns en nationell lagstiftning som fastställer funktionshindrades rättigheter och statens skyldighet att tillhandahålla bland annat sjukvård, skolundervisning och yrkesutbildning. Lagstiftningen föreskriver inte likabehandling i alla avseenden och förbjuder inte diskriminering av människor med funktionsnedsättning. En interdepartemental kommitté ansvarar för genomförandet av lagstiftningen. Infrastrukturen i samhället är generellt sett inte anpassad för funktionshindrade. Nyare byggnader är dock ofta mer tillgängliga för människor med funktionshinder. Det finns endast begränsande uppgifter om hur väl lagstiftningen efterlevs. Situationen för personer med funktionsnedsättning varierar dock och beror delvis på den enskildes familjesituation samt ekonomiska och sociala ställning.

Ratifikationsläget avseende centrala konventioner om mänskliga rättigheter

Konventionen om avskaffandet av alla former av rasdiskriminering, *International Convention on the Elimination of all forms of Racial Discrimination (ICERD)* ratificerades år 1997.

Konventionen om avskaffandet av alla former av diskriminering mot kvinnor, *Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women (CEDAW)* ratificerades år 2000. Det fakultativa protokollet om enskild klagorätt har inte ratificerats.

Konventionen mot tortyr, *Convention Against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CAT)* ratificerades år 1997. Det fakultativa protokollet om förebyggande av tortyr har inte ratificerats.

Konventionen om barnets rättigheter, *Convention on the Rights of the Child (CRC)* ratificerades år 1996. Det tillhörande protokollet om barns indragning i väpnade konflikter ratificerades år 2011. Det tillhörande protokollet om handel med barn, barnprostitution och barnpornografi ratificerades år 2010.

Konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning, *Convention on the Rights of Persons with Disabilities (CRPD)* ratificerades år 2008.

Konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter, *International Covenant on Civil and Political Rights (ICCPR)* och de fakultativa protokollen om enskild klagorätt och om avskaffandet av dödsstraffet har inte ratificerats.

Konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter, *International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights (ICESCR)* och det fakultativa protokollet om enskild klagorätt har inte ratificerats.

Flyktingkonventionen, *Convention Relating to the Status of Refugees (Refugee Convention)* och det tillhörande protokollet har inte ratificerats.

Romstadgan för internationella brottmålsdomstolen, *Rome Statute of the International Criminal Court (ICC)* har inte ratificerats.

Regionala instrument

Arabiska stadgan för de mänskliga rättigheterna, *Arab Charter for Human Rights*, ratificerades år 2009.

Exempel på svenskt och internationellt arbete rörande mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatens principer

Sverige följer situationen för mänskliga rättigheter nära och möten hålls regelbundet med företrädare för saudiska myndigheter och organisationer aktiva inom området mänskliga rättigheter. Från EU:s sida tas mänskliga rättigheter upp i möten med Gulfstaternas samarbetsråd (GCC).